

PVN likmes diferencēšana pārtikai 1/26/22

Šajā rakstā iepazīstināsim MindLink.lv abonētus ar aktuālāko no Zemkopības ministrijas šā gada 26. maijā publicētā ziņojuma "Par pievienotās vērtības nodokļa likmes diferencēšanu pārtikai."

Augot pārtikas cenām, diskusijas par PVN likmes samazināšanu pārtikai kļūst arvien aktuālākas. Pamatojoties uz tīmekļvietnē manabalss.lv vairāk nekā 19 000 iedzīvotāju parakstīto iniciatīvu "Samazināsim PVN pārtikai" un uz nozares pārstāvju iniciatīvu, Ministru kabinetam tika uzdots līdz šā gada 1. jūlijam iesniegt ziņojumu par samazināto PVN pārtikas produktiem.

Jau iepriekš informējām par 5. aprīlī pieņemtajiem PVN direktīvas grozījumiem attiecībā uz samazinātās likmes piemērošanu.

Šie grozījumi ļauj ES dalībvalstīm piemērot īpaši samazināto likmi, kas ir zemāka par 5%, un atbrīvojumu no PVN (0% ar tiesībām atskaitīt priekšnodokli) ne vairāk kā septiņām preču vai pakalpojumu kategorijām, kas nepieciešamas pamatvajadzību nodrošināšanai, tai skaitā pārtikas produktiem (arī bezalkoholiskiem dzērieniem).

Šobrīd Latvijā samazināto 12% likmi piemēro zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādei, kā arī 5% likmi svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem.

Gan Latvijā, gan pasaulē pārtikas cenu kāpums bija novērojams jau 2021. gadā. Pēc ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas datiem 2021. gadā cenas vidēji pieauga par 28% un ir sasniegušas augstāko līmeni pēdējos desmit gados. Gaļas cena ir palielinājusies vidēji par 12,7%, bet piena produktu cena – par 16,9%. Šogad Latvijā ir novērojams visu patēriņa izdevumu pieaugums. Tieši pārtikas un bezalkoholisko dzērienu grupā cenas palielinājās visvairāk – šā gada aprīlī par 14,7% un maijā par 17,7%, turklāt pēc CSP datiem pārtikas produktu cenu kāpums novērojams jau no 2021. gada vidus.

No pārtikas produktu sadārdzinājuma izriet, ka Latvijas iedzīvotājiem kļūs grūtāk iegādāties iztikas minimuma nodrošināšanai nepieciešamos pārtikas produktus, jo, palielinoties pārtikas cenām, samazinās pirktspeja. To apliecina arī Finanšu ministrijas (FM) dati, ka gan vidējā inflācija, gan pārtikas inflācija apsteidz vidējo ienākumu kāpumu valstī.

Šā gada 23. martā Eiropas Komisija pieņēma paziņojumu, kurā teikts, ka dalībvalstis drīkst ieviest samazinātas PVN likmes un mudināt uzņēmējus samazināt cenas patērētājiem, lai mazinātu augsto pārtikas cenu ietekmi uz vismazāk aizsargātajiem iedzīvotājiem.

Iespējas piemērot samazināto 5% likmi ierobežotam pārtikas grozam

Ievērojot sava rīcības plāna uzdevumu, valdība ir apņēmusies izvērtēt iespējas samazināt PVN likmi svaigai gaļai, svaigām zivīm, olām un piena produktiem, balstoties uz to, ka šie pārtikas produkti uzskatāmi par pamatproduktiem.

Pēc FM aprēķiniem negatīvā fiskālā ietekme gadā no samazinātās 5% likmes ieviešanas šai grupai būs 52 miljoni eiro jeb 0,133% no IKP. Ieviešot samazināto PVN likmi šai pārtikas produktu grupai, ietekme uz pārtikas inflāciju būs ierobežota, samazinot gada vidējo inflāciju par 1,2 procentpunktiem. Ieviešot samazināto PVN likmi visai pārtikas un bezalkoholisko dzērienu grupai, gada vidējā inflācija samazinātos par 4,7 procentpunktiem, kas ļautu mazināt inflāciju par 3–4 procentpunktiem. Ja 5% likme tiktu ieviesta no šā gada 1. jūlija, tad vidējā inflācija varētu samazināties pat līdz 9,4%, savukārt 2023. gadā līdz 1,8%.

Samazinot PVN likmi pārtikas produktiem, lauksaimniecības produkcijas ražotājiem un pārtikas ražotājiem augs priekšnodoklī atskaitāmā summa, kas palielinās apgrozāmos līdzekļus PVN atmaksas veidā.

Daudzas ekonomiski attīstītas dalībvalstis pārtikas produktiem piemēro samazinātās PVN likmes, lai palielinātu pirmās nepieciešamības produktu pieejamību. Tas skaidrojams ar to, ka PVN pēc būtības ir regresīvs nodoklis, jo trūcīgās mājsaimniecības PVN veidā samaksā lielāku daļu no saviem ienākumiem nekā turīgās mājsaimniecības. PVN likmes diferencēšana, piemērojot zemākas likmes pirmās nepieciešamības produktiem un augstākas likmes pārējiem produktiem, ir viens no PVN regresivitātes mazināšanas veidiem.

PVN likme pārtikas produktiem Latvijā ir viena no augstākajām ES, Latvijai esot vienā grupā ar Lietuvu, Igauniju un Bulgāriju. Galvenais arguments pret PVN samazināšanu pārtikas pamatproduktiem ir tāds, ka ir lietderīgāk iekasēt PVN no pārtikas pamatproduktiem un pēc tam to mērķtiecīgi novirzīt sociāli mazāk nodrošinātajiem iedzīvotājiem, tādējādi izlīdzinot sociālo plaisu. Šis arguments tiek pielietots gan šobrīd, gan tika pielietots pirms 15 gadiem, kad sākās aktīvas diskusijas par nepieciešamību samazināt PVN likmi.

Kopumā uzskatāms, ka PVN likmes samazināšana pārtikas produktiem labvēlīgi ietekmētu visus maznodrošinātos kā viens no instrumentiem, kas apturētu pārtikas cenu kāpumu un padarītu Latvijas iedzīvotājiem pieejamākus iztikas minimuma nodrošināšanai nepieciešamos pārtikas produktus šajos mainīgajos apstākļos. Sagaidāms, ka diskusijas par samazināto PVN likmi šobrīd, kad ES regulējums to atļauj pārskatīt, turpināsies (22-TA-1722).